

№ 3 (48). 10. Мошенники. 1996. № 5. 11. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. К., 1993. № 4. 12. Кальман А.Г. Криминологическая характеристика, детерминация и предупреждение изнасилований: Дисс. ... канд. юрид. наук. Х., 1986. 13. Установа УВП - 54. Особова справа засудженої В. 14. Криминальное обозрение 1995. № 14 - 15. 15. Ключом, братове, на блешню // Голос України, 1996. 22 серпня. 16. Уголовное уложение 1903 г // Свод Законов Российской Империи. 1910. Т. 15.

Надійшла до редакції 17.09.99

А.І. Педешко

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СТЯГНЕНЬ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

У відповідності до ст.6 Закону України «Про митну справу в Україні», однією з важливих функцій митних органів України, які входять до їх компетенції, є боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил. При вирішенні цих завдань митні органи керуються вимогами Указу Президента України від 21 липня 1994 року «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю». Державна митна служба України отримала яскраво виражену основу, на яку орієнтується при здійсненні правоохоронної діяльності. Такою основою стало внесення змін до Указу Президента України від 29 листопада 1996 року №1145 «Про державну митну службу України». Таким чином створено реальні умови для здійснення поглибленої структурної перебудови митної системи, зміцнення її управлінських важелів, підвищення рівня організаційної роботи.

Співробітниками митної служби все частіше виявляються випадки добре організованого та ґрунтовно підготовленого переміщення через митний кордон великих партій товарів, у першу чергу, підакцизних, сировини, матеріалів, наркотичних засобів. Це свідчить про те, що порушення митних правил вийшли на якісно новий рівень, який потребує від співробітників митниці підвищення професіоналізму та організованості.

У боротьбі з порушеннями митних правил важливе місце належить заходам адміністративного примусу, зокрема адміністративної відповідальності. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил має свої конкретні цілі – вона спрямована на відношення в сфері митної справи, а також охорону митних правил.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил в той же час має низку особливих ознак. По-перше, за порушення митних правил адміністративна відповідальність настає і тоді, коли правопорушник виявлений на території іншої держави. Такі випадки передбачаються при наявності державних угод або договорів між митними органами прикордонних держав, про сумісний митний контроль, в цьому разі незалежно від місця виявлення злочину, якщо наступило переміщення предметів через кордон України, відповідальність настає за законодавством України. На нашу

думку, відповідальність повинна також наступати при затриманні митниками України порушника митних правил України на території іншої держави, якщо його переслідували. По-друге, в цілій низці випадків адміністративна відповідальність настає не за закінчений проступок, а з більш ранніх стадій – приготування і замах (статті 115-116 Митного кодексу України передбачають настання відповідальності за скоєння підготовчих дій). По-третє, суб'єктами застосування адміністративної відповідальності виступає система митних органів, серед якої повноваження щодо накладання стягнень чітко розмежовані. По-четверте, суб'єктами відповідальності виступають як юридичні, так в фізичні особи, при чому за один і той же проступок до відповідальності можуть бути притягнуті і фізичні, і юридичні особи. По-п'яте, адміністративна відповідальність за порушення митних правил характерна більш широким колом адміністративних стягнень, ніж ті, які передбачені ст.24 КпАП України.

Зазначене, в першу чергу, стосується такої міри стягнень, як позбавлення спеціальних прав і конфіскація.

Позбавлення прав є обмеження правосуб'єктності особи в адміністративному порядку за адміністративні проступки. Якщо особа неправильно використовує надане їй право, орган управління на деякий час позбавляє її цього права. В числі стягнень КпАП зазначив два види позбавлення спеціальних прав: управління транспортними засобами і полювання. Така санкція застосовується за грубе або систематичне правопорушення порядку користування правом.

За порушення митних правил можуть бути накладені стягнення в виді позбавлення інших спеціальних прав. Це, перш за все, незаконне здійснення діяльності як митного брокера або порушення умов такої діяльності тягне за собою відкликання ліцензії на таку діяльність.

Митні органи України видають ліцензії власникам митних складів, магазинів без митної торгівлі, вільних складів, складів тимчасового зберігання, митним брокерам і перевізникам, а також – кваліфікаційні атестати спеціалістам митного оформлення. Ліцензія, кваліфікаційний атестат надають право займатися відповідною діяльністю, а їх відклик позбавляє цього права. Так, адміністративне стягнення застосовується за скоєння уповноваженими особами правопорушень, пов'язаних з діяльністю, передбаченою ліцензією.

Особливістю відкликання ліцензії у порівнянні з позбавленням прав, передбачених КпАП, є те, що останній регламентує відповідальність тільки фізичних осіб і передбачена ним міра застосовується тільки відносно громадян. А відкликання ліцензії використовується як міра впливу і на юридичних осіб. Крім того, позбавлення прав здійснюється на термін до трьох років, а ліцензія – назавжди. Хоча особа може отримати таку ліцензію, але для цього необхідне надання документів, сплата зборів і т.ін.

Слід відзначити і таку міру адміністративної відповідальності, як конфіскація. Відповідно до ст.29 КпАП України конфіскація предмета, який став знаряддям скоєння або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення полягає у примусовому безоплатному обертанні цих товарів у власність держави. Конфіскований може бути лише предмет, який знаходиться в особистій власності порушника, якщо інше не передбачене відповідними законодавчими актами.

У той же час ст.115 Митного кодексу України встановлює, що переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, тобто з використанням тайників та інших засобів, що утруднюють виявлення товарів, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням митному органу України в якості підстави для переміщення товарів підроблених документів, одержаних незаконним шляхом, або документів, що містять неправдиві дані, а також документів, що є підставою для переміщення інших предметів, або здійснення підготовчих дій до такого правопорушення, тягне конфіскацію товарів, що є безпосередніми об'єктами правопорушення, а також предметів із спеціально виготовленими тайниками, які використані для переміщення через митний кордон України.

Всі зазначені вище склади правопорушень межують зі складами кримінально-каранної контрабанди (ст.70 КК України), тому в ст.115 Митного кодексу України підкреслено, що адміністративна відповідальність за проступки, перераховані в ній, настає при відсутності кримінальної відповідальності.

Ст.29 КпАП України передбачає, що конфіскований може бути товар, що перебуває в особистій власності порушника. Митне законодавство передбачає, що конфіскація проводиться незалежного від того, установлена ця особа чи ні.

Є також особливості у порядку застосування конфіскації. У відповідності до ст.41 Конституції України, яка є нормою прямої дії, конфіскація майна може бути застосована за рішенням суду у випадках, обсязі і порядку, встановленому законом. У зв'язку з цим Верховний Суд України, Міністерство юстиції України і Державний митний комітет України 8 серпня 1996 р. своїм листом 1-5/396 «Про тимчасовий порядок провадження та розгляду справ щодо порушення митних правил» поклали на суд обов'язок розгляду справ і прийняття по них рішень відносно конфіскації товарів – об'єктів порушення митних правил (зброї, наркотичних речовин, національної та іноземної валюти, транспортних засобів, товарів, речей зі спеціально виготовленими тайниками та іншого майна, яке використовується для переміщення через митний кордон України), що передбачено ст.ст.109, 112-118 Митного кодексу України. Вилучення товарів і документів, які є безпосередніми об'єктами митних правил, здійснюється у відповідності до

ст.128 Митного кодексу України. Їх конфіскація проводиться на підставі ч.3, ст.139 МК України.

Відзначені особливості регулювання адміністративної відповідальності за порушення митних правил знаходять своє закріплення в двох основних правових актах – в Митному кодексі України і в Положенні щодо провадження в справах про порушення митних правил. Зазначене вище Положення щодо провадження в справах про порушення митних правил являє собою комплексний правовий акт, який містить і норми матеріального права, і норми адміністративно-процесуального права, і норми, які регулюють виконавче провадження.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил поряд із зазначеними особливостями має і менш значущу специфіку, яка відбивається в особливостях застосування тих мір стягнення, які містяться в ст.24 КпАП України.

Розкриваючи призначення застосування міри стягнення за порушення митних правил, Положення, в першу чергу, виходить із необхідності розгляду цієї проблеми з точки зору боротьби з правопорушеннями митних правил, що не завжди співпадає з позицією КпАП України. Так, у ст.3.2.1 стверджується, що попередження вноситься в письмовій формі, в той час як ст.26 КпАП України передбачає й інші форми винесення цього адміністративного стягнення. На наш погляд, тільки така письмова форма попередження є найбільш ефективною в правозастосовчій практиці митної служби.

Санкція у вигляді попередження міститься в ст.ст.104, 105, 107, 108, 109, 111 Митного кодексу України. Адміністративним стягненням визнається лише таке попередження, яке було винесене в письмовій формі або зафіксоване іншим встановленим способом (ст.26 КпАП). У більшості випадків воно оформляється шляхом винесення постанови уповноваженим на те органом або посадовою особою. Таким чином, попередження полягає в офіційному осуді вчиненого проступку і застереження правопорушника від його повторення. Це найм'якше адміністративне стягнення, яке застосовується за незначні адміністративні проступки, передбачені вищевказаними статтями МКУ за порушення митних правил (якщо відсутня матеріальна шкода, правопорушення вчинено вперше, є пом'якшуючі обставини).

Отже, попередження є самостійною мірою адміністративної відповідальності, яка застосовується митними органами та посадовими особами інших правоохоронних органів.

Як правило, в санкціях статей КпАП попередження встановлюється як альтернативне стягнення поряд зі штрафом, це також стосується і вказаних статей Митного кодексу України. У відповідності з чинним законодавством попередження має широко використовуватись замість накладення штрафів, що підвищує його виховне значення. Але свою виховну функцію попередження має виконати тільки в тому випадку, якщо воно застосовує-

ться у присутності порушника. Попередження – це не тільки усне зауваження відповідного органу або посадової особи про необхідність припинення або неприпустимості неправомірної поведінки. Воно може носити і характер адміністративного покарання, коли офіційно фіксується в постановках митного органу та інших органів і посадових осіб. Значення міри попередження особливо підвищується в сучасний період, коли з'явилась тенденція до подальшого скорочення сфери застосування адміністративних штрафів та інших мір адміністративного примусу.

Штраф за порушення митних правил встановлений в кратному відношенні до мінімальної заробітної платні і відповідно до ст.139 Митного кодексу України може бути накладений не пізніше двох місяців від дня скоєння порушення цих правил, а при тривалих порушеннях – не пізніше двох місяців від дня його виявлення. Штраф застосовується як основне стягнення, так і в поєднанні з конфіскацією. Наприклад, ст.116 Митного кодексу України передбачає, що переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем, тобто переміщення товарів через митний кордон не в час справляння митного оформлення, при відсутності ознак контрабанди, або вчинення підготовчих дій до такого порушення – тягне накладення штрафу на громадян в розмірі до двох сот офіційно встановлених на день скоєння порушення митних правил мінімальних розмірів заробітної платні з конфіскацією товарів, які стали безпосереднім об'єктом правопорушення, а на посадових осіб – до тисячі офіційно встановлених на день скоєння порушення митних правил мінімальних розмірів заробітної платні з конфіскацією вказаних товарів.

Стаття 116 Митного кодексу України передбачає настання відповідальності не тільки за закінчений проступок – переміщення товарів через митний кордон не в місці розташування митниці або не в той час справляння митного оформлення, але і за приготування до таких дій.

Надійшла до редколегії 12.10.99

С.О. Захарченко

ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

Говсякденна слідча практика свідчить, що використання спеціальних (неюрідичних) знань дозволяє встановити між об'єктами, що попали в сферу кримінального процесу, зв'язки і відношення, які мають значення для розкриття і розслідування злочинів.

Перші спеціальні знання, які використовувалися при розслідуванні злочинів, належали головним чином медицині. Ними користувалися при медичному огляді потерпілих, оглядах трупів для встановлення причин смерті. Ще Папа Інокентій III (1200 р.) наказував при з'ясуванні причин